

Luppo

VIKONVAIHDELIITE

Kyyttö syö työkseen

Ilmari Majurin kyytöt ovat kesän ajan mutustaneet Oravaisensaaren vanhaa tulvaniittyä kuntoon. Maisemanhoitotyö on kyytöille hyvä olemassaolon syy, jonka uhainalainen alkuperäiskarjatoru tarvitsee.

Ilmarin farmi

Ilmari Majuri on omistanut elämänsä itäsuomenkarjan eli kyyttöjen pelastamiselle. Kantojärveltä löytyi paluumuuttajan karjalle ihanteellinen koti.

AUNI VÄÄRÄNIEMI TEKSTI // JOUNI PORSANGER KUVAT

Tomera kyyttölauma tuijottaa vieraita varautuneesti pitkien silmäripsienkään värähtämättä.

Olemme ajaneet eläinten omistajan Ilmari Majurin perässä Tornioon Vojakkalan kylälle ja kur-

vanneet Oravaisensaareen vievälle tielle.

Kyyttö- eli itäsuomenkarjalauma on ahkeroinut Oravaisensaaren perinnebiotoopilla koko kesän.

Todisteena näiden maisematyöläisten urakasta ovat kiinteät sontaläjät ja avartunut maisema.

– Vielä keväällä tässä oli pelkkää pusikkoa, Majuri tekee kaaren kädellään.

Aiemmin näitä vanhoja tulvaniittyjä on koetettu hoitaa hankkeen avulla. Silloinkin on saatu paljon aikaan, mutta toimelias eläin on ihmistä tehokkaampi maisemanhoitaja.

Kyyttö on työssä ehkä yksi parhaimpia. Pie-nelle ja sitkaalle kyyttönaudalle kelpaa kaikki Lapin flora.

Eräskin nokkonen, mesiangervo ja paju on pilkkottanut kyyttölehmän suupielestä ennen pötsiin päättymistään.

Täällä Oravaisensaaren tulvaniityllä rohkeimmat kyytöt uskaltavat lopulta haistelemaan käsiä ja nappaamaan isäntänsä heittelemiä leipiä.

Lähes olemattomiin laskeneen pienen sivu-uoman yli Lapinsaareen kyytöt eivät suositu rämpimään Majurin maanittelusta huolimatta.

– Ovat niin kylläisiä, että leipäkään ei niitä liikuta, Majuri naurahtaa.

On pakko luovuttaa ja istahtaa heinätuppaalle. Kiinnostaa tietää, miten pirkkiöläiskakarasta tuli uhanalaisten kyyttölehmien suojelija ja lopulta onnellinen paluumuuttaja.

PERUSKOULUN jälkeen maatalousopinnot olivat Ilmari Majurille itsestäänselvyys, vaikka kotona, tai edes mummoloissa, ei ollut lehmää.

– Tykkäsin jo ihan pienenä hirveästi lehmistä ja kasveista. Leikin muovilehmillä ja kuuntelin isomummon lehmätarinoita, hän kertoo.

Tornion Pirkkiössä kasvanut Majuri muutti 16-vuotiaana Vantaalle ja kävi Järvenpäässä maatalousoppilaitosta. Yhdeksi talveksi hän siirtyi Tervolaan Louen maatalousoppilaitokseen.

Lapin maatalous on muuttunut rajusti siitä, kun Majuri imi ensimmäiset karjaoppinsa koulunpenkillä.

Hän kritisoi sitä, että lehmää ei Lapissa viit-sitä laiduntaa, vaikka täällä on siihen hyvät mahdollisuudet.

– Karjatalous näkyy enää valoina ikkunoissa ja rehupaaleina pellonreunoilla, Majuri huokaa.

Maatalouden muutoksen myötä vanha opi-

KUKA?

Ilmari Majuri

● 40-vuotias itäsuomenkarjan eli kyyttöjen kasvattaja, omistaa nyt 19 kyyttöä.

● Kyytöt ovat kiteeläislähtöistä niin sanottua Vieno Nenosen karjaa, jota pidetään kaikkein alkuperäisimpänä tähän päivään säilyneistä suomalaisista karjaroduista.

● Asuu Torniossa omalla tilallaan.

● Kotoisin Tornion Pirkkiöstä.

● Maatalousopintoja Järvenpäässä ja Tervolan Louella.

najokin Louella rakensi 2000-luvun alussa nykyaikaisen robottipihaton. Majuri kävi siellä hiljattain katsomassa lehmää. Näky lähinnä nauratti.

– Lehmät olivat kulmikkaita kuin laatikot. Liikkuminenkin huvitti. Tuli mielikuva siitä, että siellä ylhäällä tarkkailukopissa karjanhoitaja ohjailee lehmää kaukosäätimellä robotille ja syömään.

Toista vielä oli meno Miina Äkkijyrkän kyyttönavetassa, jonne Majuri lähti Louen maatalouskoulusta rengiksi. Hoidettavana olivat pienet, pirteät ja eloisat alkuperäisrodun lehmät.

Äkkijyrkän ansiota oli, että Majuri vaikutui kyyttöistä jo 1980-luvun lopulla. Hän näki televisioutisista, kun Miina Äkkijyrkkä toi alkuperäisrotuisen karjansa Helsinkiin halki Suomen. Tempaus on taltioitu dokumentiksi ”Nautavaellus”.

– Tajusin silloin kunnolla, että on olemassa muitakin kuin isoja ayshire-lehmiä.

Yhteydenpito Miina Äkkijyrkän kanssa on säilynyt näihin päiviin saakka. Tänä kesänä Majuri kävi Äkkijyrkän 70-vuotissyntymäpäivillä Helsingissä.

Mentävä oli, vaikka paluumuuttajan kotona Tornion Kantojärven työt eivät ole kesän aikana hellittäneet hetkeksikään.

PUOLITOISTA vuotta sitten Ilmari Majuri tuskastui lopullisesti Etelä-Suomen elämänsä. Kantojärveltä löytyi tyhjillään ollut Oukan tila, juuri sopiva Majurille ja kyyttöille.

Kun kaupat tilasta oli tehty, paketoiti Ilmari Majuri silloin Hausjärvellä Hyvinkään kuppeessa olleen elämänsä ja toi sen Kantojärvelle.

Ensimmäisenä tilalle muutti työhevostaitainen suomenhevonen Helkka. Kyyttölauma oli kotona vasta syystalvesta 2018.

Navetasta löytyivät tilat myös muutamalle lampaalle, hämäläiselle maatiaiskanparvelle ja vuohelle. Koiratarhassa telmivät viehkeä

ORAVAISENSAARESSA laiduntavat kyytöt ovat tehneet ihmeitä entisen tulvaniityn ilmeelle.

ILMARI MAJURIN tärkein työkaveri on työhevossukuinen Helkka-tamma. Toinen työkaveri on kasvamassa lapinporokoiranpennusta Pikistä.

Ilmari Majuri toivoo, että muutkin Lapin perinnebiotoopit laitettaisiin kuntoon laidunlehmien avulla.

venäjänvinttikoiria Venja ja tätä nykyä myös kolmikuinen lapinporokoiranpentu Piki sulassa sovussa.

– Onhan tämä kallis harrastus, Majuri murjaisee.

Majurin eläinlauma on kasvanut pikkuhiljaa niinä 23 vuotena, jotka hän eli Etelä-Suomessa. Kun hän asui Helsingin Alppilassa yksiossessa, osti hän kaksi ensimmäistä hiehoaan.

– Eihän se fiksu ollut. Mutta näin olen aina tehnyt. Toiminut ensin ja miettinyt vasta siten. Hiehojen kanssa selvittiin, kun sain vuokrattua Sipoon Martinkylästä mummonmökkin.

Koti-ikävä Majuri kävi lievittämässä Tornionjokilaaksossa. Lapsuusmuistoista parhaat liittyvät Ylitornion mummoon. Kuten se, kuinka hän pelkäsi Aavasaksan rinnettä ajeltaessa jarrujen pettävän mummon saabista.

Teini-ikäisenä Tornio tuntui Majurista käpykylältä. Nyt nämä ajatukset vähän harmittavat.

– Tornionjokilaakso on kulttuurisesti äärettömän rikasta aluetta. Turhaan täällä väheksytään tätä elämää.

Paluu synnyinseuduille on nyt tuntunut juhlahalvalta. Tilallaan Majuri harjoittaa omavaraistaloutta, mutta kieltää olevansa minikään ideologian kannattaja.

Ihmiset ovat ottaneet vastaan avosylin.

– Jos jotain kadun elämästäni, niin sitä, että en palannut aiemmin, Majuri huokaa.

ILMARI Majurin kyyttölehmät ovat tietävästi Lapin ainoita itäsuomenkarjan yksilöitä. Lapissa on keskitytty pohjoissuomenkarjan eli lapinlehmän vaalimiseen.

Alkuperäisrotujen suojelua yhdistää yksi tärkeä asia – eläimillä on oltava tarkoitus olemassaololleen.

– Eläinkanta pelastetaan häviämislähtöisesti hyödyntämällä niitä, Majuri selventää.

Nautakarjalla hyödyntäminen on maidontuotantoa tai lihaksi kasvattamista. Maatilaiskanat on laitettava munimaan ja munat syötävä.

Kyyttöjen ja kanojen ohella Majuri vaalii työsuokuisia suomenhevosia. Helkka-tamman kanssa Majuri on raivannut tilansa peltoja ja kuljettanut puita. Tänä kesänä tamman vierellä töissä on kulkenut Kouta-varsa oppia emältään memessä.

Hevonen on tilalla tärkeä apuri, sillä Majurilla ei ole traktoria. Hän ei ole sellaista koskaan omistanut, eikä aio omistaakaan.

– Traktori veisi Helkalta sen olemassaolon tarkoituksen.

Majurin mielestä kyytön paras käyttötarkoitus on lihantuotanto. Yksinkertaiseen ruokaan tyytyvän ja kesät luonnonlaitumilla vietävän kyytön liha on maukasta, eettistä ja ekologista ravintoa.

– Monet eteläsuomalaiset ravintolat ovat jo keksineet tämän ja tarjoavat kyyttölihaa ruokalistoiltaan.

Majurin mielestä Lapissa suositaan turhaan isoja liharotuja, kuten ylämaankarjaa ja Hereford-nautoja. Suomalaiset alkuperäisrotut kelpaisivat hyvin niiden sijasta. Lapinlehmät tosin on Majurin mielestä jalostettu pilalle.

– Kun lapinlehmän maidontuotanto-ominaisuuksia on parannettu, on siitä tullut väliinpuotoja. Lapinlehmää on pakko lypsää poikimisen jälkeen, mutta maidontuotannon nykytilaan mukaan sitä tulee liian vähän ja kotitarpeiksi liikaa.

Majuri huomauttaa, että lapinlehmä ei enää edes pärjää perinteisillä luonnonlaitumilla. Kovassa maitotuotoksessa oleva lapinlehmä tarvitsisi laiduntaessaan kolme vasikkaa alleen, jotta utaret tyhjenisivät.

Kun lapinlehmää ryhdyttiin pelastamaan varmalta sukupuutolta, käytettiin jalostuksessa apuna länsisuomenkarjaa ja ruotsalaista tunturikarjaa puhtaiden lapinlehmäsonni-

en vähyden vuoksi.

– Suomalaisia lapinlehmäsonneja on vielä tallessa ja ne ovat karjankasvattajien saatavilla Faban keinosiemennyspalvelun kautta. Niitä vain ei käytetä, koska maidontuotanto heikkenee, Majuri lataa.

SADEPILVET ovat kulkeutuneet lähemmäksi Oravaisensaarta ja kyytöt ovat laittautuneet päivälevolle. Ilmari Majurilla on ollut paljon asiaa.

Lehmien keskellä märehäivää viisivuotias-ta sonnia odottaa syyskuussa kuljetus Rovaniemelle Leivejoen pienelle teurastamolle.

– Pienteurastamo on arvokas päätepieste kyytön elämässä. Saan vieläpä itse kuljettaa Leivejoelle. En enää laita lehtiäni isoihin teurasautoihin, niistä on jäänyt niin huonot kokemukset. Mieluummin teurastan itse lehmäni.

Majurin tavoitteena on alkaa myydä kyyttölihaa suoramyyntinä. Siihen Meri-Lapissa on hyvät mahdollisuudet Leivejoen teurastamon ja Meän Lihan lihanjalostusyrityksen ansiosta.

– Lihantuotannossa läpinäkyvyys on tärkeää. Lähtelä, pelloilta pöytään. Siinä on paras ruoka.